

הדף היומי

עלון יומי ללומדי הדף היומי יו"ל ע"י "מדרשית הדף היומי פ"ח"

!!! מקום זה מיועד להנצחה !!!

מסכת בבא בתרא - מד

- ✓ **שאלתי** (ביו"ט א של סוכות תשע) את הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, ופסק שניתן לכתוב בחול המועד את העלון למען הגדלת התורה ולהאדירה. השינויים שבעריכה מחמת שאינם מוגדרים לדבר הנצרך במועד.
- ✓ **העלון נכתב בארץ ישראל**, לכן המנויים בחו"ל שלא יתפלאו שיקבלו לתיבתם אולי בעוד יו"ט אצלם.
- ✓ **לבקשת המעיינים הוספתי "קישור" לספרים שניתן לעיין במקורות.**
- ✓ **המנויים שלא קיבלו בשנים עברו קובץ "ענין בענין- ענייני סוכות, יוכלו לבקש בדוא"ל : kobi.tora@gmail.com ויקבלו בעז"ה בדוא"ל חוזר.**

סיכום הדף

נושא היום: מוכר שנוגע בעדות לגבי הלוקה.

כאמור, חילקה הברייתא בדין עדות בעל דבר של מוכר דבר שיש בו אחריות לבין מוכר דבר שאין בו אחריות, כפי שנזכר בברייתא במוכר קרקע לא יכול להעיד כיון שיש אחריות על המכירה והמוכר נוגע בעדות, ומוכר טלית או פרה שאין אחריות יכול המוכר להעיד ללוקה. רב ששת העמיד שמדובר בגדלן שמכר, ועתה הגדל מעיד לטובת הלוקה ולא למערער. וביארה הגמ' שהעמידה הברייתא במכר ולא בגדלן, מחמת הסיפא שאם היה בגדלה ולא היה יאוש ושינוי רשות, היה יכול להעיד. עתה מבררת הגמ' מדוע לא העמידה הברייתא באופן של "יורש", היינו גדל קרקע והורשה לבניו, ולא יכול הגדל להעיד למערער כיון שהוא נוגע בדבר שנו לו שישאר הקרקע ביד יורשי הגדל. ולמ"ד רשות יורש לאו כרשות לוקה, מובן שלא העמידו ביורש, כיון שאין כאן שינוי רשות ביחס לטלית ופרה, ולא יכול להעיד. אולם למ"ד יורש הרי הוא כלוקה, מדוע לא העמידו בגדלן שהורש. ועוד הקשה אביי, הנידון אינו אם יש אחריות או לא, שהרי אם עוסקים בגדלן הנידון שלא יכול להעיד כיון שחוזרת אליו הקרקע או אין חוזר אליו הפרה והטלית.

אלא ביאור הברייתא כדברי רבין בר שמואל, שכאשר מוכר קרקע בלא אחריות, אינו יכול להעיד לטובת הלוקה, שהרי ירוויח מכך שאם יבוא בעל חובו יגבה מאותה שדה. אולם פרה וטלית שאין בהם אחריות ואין בעל חובו גובה ממטלטלין, יכול להעיד. והדיון של אין בעל חוב גובה ממטלטלין, בסתם לא משמעבד, אפילו שכתב בשר שיוכל לגבות מהם, זה דווקא כאשר הם בעין ולא נמכרו. ואף שעשה אותם אפותקי (-מכאן תהיה גובה), אמר רבא שהיות ובמכירתם אין קול, אין בעל חוב גובה מהם (בשונה מעבד שיש קול במכירתו). ואמנם יש אפשרות לשעבד אף מטלטלין, באופן שהקנה אותם אגב קרקע, ואמר רב חסדא ששיעבד אותם בהקנאה גמורה ע"י שטר ולא באסמכתא, או בשטר דוגמה, א"כ עדיין איך יוכל להעיד ללוקה, והרי באופן ששיעבד את המטלטלין הוא נוגע בדבר, מעמידה הגמ', שרכש את הפרה והטלית ומיד מכר ואין לחשוש ששיעבדם בינתיים. ואם כתב המוכר לבעל חוב אף על נכסים "דאיקני" שהם שיתעבדו, הרי הוא עדיין נוגע, ואם מבואר בברייתא שיכול להעיד, הרי ש"דאיקני" לא משמעבד לבעל חוב. אלא מבארת הגמ', שמעידים העדים שידועים שלמוכר מעולם לא היה קרקע ששיעבד על גבה ומחמתה מטלטלין. עדיין תמה הגמ', כל מה שמועיל מכירה שלא באחריות, שאין תביעה ללוקה כלפי המוכר, ולכן המוכר אינו נוגע בעדות, זה באופן שבא בעל חובו וכו', אולם אם בא מערער וטוען שהפרה או הטלית גדולה ביד המוכר, הרי הלוקה חוזר למוכר, כפי שאמר ר"פ שהמוכר שדה לחברו שלא באחריות ובא בעל חובו וטרפה אינו חוזר למוכר אולם אם נמצאת שאינה שלו חוזר למוכר. מבארת הגמ', באופן שהלוקה הכיר בפרה שהיא תולדה של פרתו של המוכר ואין לחשוש שגזלה. אמנם רב זביד אמר, שאם מכר שלא באחריות אף שנמצאת שאינה שלו, אין אחריות. שטוען המוכר לכן מכרתי בלא אחריות.

עיונים על הדף

האם יש לחוש בד' מינים הגדלים בחצרו, לגזול?

השנה יום הראשון של סוכות חל בשבת, וממילא רוב הפסולים הנמנים בד' מינים, אינם שייכים כמבואר בתחילת פרק שלישי של סוכות. אמנם לגבי "גזול" נחלקו בגמ' האם יוצא או לא, לדעת ריו"ח בשם רשב"י אינו יוצא בגזול מחמת שזה מצוה הבאה בעבירה. אך שיטת רבי יצחק בר נחמני בשם שמואל, היות ו"לכם" נאמר ביום הראשון, וביום השני והליך יוצא אף בשאול, א"כ מתוך שיוצא בשאול יוצא אף בגזול. פסק השו"ע (תרמט, א) כל ארבעה המינים פסולים בגזול ובגנוב בין לפני יאוש בין לאחר יאוש אבל גזול וקנאו בלא סיוע המצוה כגון גזל לולב ושיפיהו כשר דקנייה בשינוי מעשה ומיהו לא יברך עליו ויש מי שאומר דלא נפסל גזול וגנוב אלא לגבול ולגזלן עצמו אבל לאחרים כשר בשאר הימים חוץ מיום ראשון.

מעשה, יש לדון בדין גזול בארבע מינים, אף במה שגדל בתוך שדה שלו!!! לפי העולה מתוך דברי התוס' בסוגיא שלנו (ד"ה דלא), בגמ' מבואר שהעדים מעידים שלא היה למוכר קרקע מעולם, ולכך אין חשש שהמוכר פרה וטלית הוא נוגע בדבר מחמת שעשה את קרקע משועבדת ובעקבות כך אף את המטלטלים, שהרי מעולם לא היה לו קרקע.

ואומרים תוס' מה שנהגו לכתוב בהרשאה, שמזכה לו קרקע ד' אמות בחצרו, אע"ג שמעולם לא היה לו קרקע, אולם מועיל מחמת שאין לך אדם שאין לו קרקע בארץ ישראל ד' אמות, שהרי קרקע אינה נגזלת, או מחמת שתעיד הליקבה בה וכבר עתה יש לו חלק בקרקע.

מעשה נשאל בשו"ת **מחזה אברהם (שטיינברג, סי' קמב)**, אדם שיש לו קרקע בארץ ישראל ומגדל שם ד' מינים, שלכאורה עדיף שירכוש מאחר ד' מינים ולא יקח ממה שגדל אצלו. ואת היבול שגדל אצלו ימכור לאחרים. השואל הסתמך על דברי התוס' אצלו בסוגיא שלכל אדם יש קרקע בארץ ישראל וארץ ישראל נתחלקה לשבטים וכו', א"כ עתה שמחזיק אדם קרקע בארץ ישראל והוא קנה את הקרקע אפילו בדין מן הערביים שישבו כאן אולם לא נקנה להם הקרקע אלא בגזילה והקרקע עדיין בחזקת בעליה היהודי, ואיך יקח משדהו ד' מינים ואפשר שהם גזולים, אלא אולי עדיף שיקנה מאחר וע"ז יהיה שינוי רשות ויועיל לו למצוותו.

ברמב"ם (הלכות שלוחין ושותפין ג, ז) כתב שתיקנו הגאונים שאם הרשהו ליטול מעות שיש לו ביד חבירו או לתבוע ממנו הלואה ולא היתה למקנה קרקע מקנהו ארבע אמות מחלקו שבא"י ומקנה לו המעות על גבן. וכתב הרמב"ם על דברי הגאונים, ודברים אלו דברים קלים הן עד מאוד ורעועים שזה מי יאמר שיש לו חלק בא"י ואפילו הוא ראוי אינו ברשותו והגאונים עצמן שתקנו תקנה זו אמרו שאין אומרים יקוב הדין את ההר ואינה אלא כדי לאיים על הנתבע. מבואר בדברי הרמב"ם שלא הסכים עם דברי הגאונים ודברי התוס', שיש לכל אדם קרקע בארץ ישראל עד כדי להוציא ממון, ועד תכלית הדין. אלא דבר זה נכתב בשטר כדי לאיים על הצד השני, ונוקט שאף הגאונים שאמרו, אמרו באופן זה, ולא עד כדי שיהיה חשש לגבי דין הקרקע.

והמשיך המחזה אברהם, לברר לדון ולפלפל בדין קנין עכו"ם בקרקע בארץ ישראל ע"י כיושב מלחמה וכו'. וביאר כמה וכמה גמרות ומדרשים ע"פ דבריו. ומסיים את הנידון, כ"ז כתבתי לפלפל קצת באהבתה של תורה, ולדינא אין לחוש בזה שכבר פסק הב"י בשם ספר התרומה והסמ"ג והרדב"ז, שבזמן הזה לא אומרים נוכרי גדל את הקרקע. ועוד אף אם בשדה הדסים כמבואר בדברי הגמ' בסוכה בסוגיית "אוונכרי", שאמר ר"ה שיאמרו לגוים שיקטפו את ההדסים כדי שיהיה שינוי רשות, יש סברא שלא יקטפו הישראלים, הסיבה היא מחמת שאם יקחו ישראל הדסים ממנו יהיה קשה לבעלים להוציא את השדה מהגוי, אולם באופן שכבר אין ידוע מי היו הבעלים בראשונה, בודאי שניחא לכל ישראל שיעשו מצוה בממונם, שאין להם פסידא בזה, ואף שיש הרבה שיטות שעתה בטלה חלוקת הארץ ויש לכל ישראל חלק באותה קרקע מודיע לכל אחד פחות משהו פרוטה באותה קרקע ולכן בודאי מוחלים זה לזה כדי שיקיימו את המצוה כדבעי.

ועוד כל זמן שאנו בגלות שייך כל קרקע הקנוי לישראל מדינא דמלכותא דינא והוי כמו שלו, ואין חשש כלל להשתמש בד' מינים הגדלים בחצרו. **בשו"ת להורות נתן (חלק ד, סי' נג - נט)** האריך מאוד בנושא, והביא אף את דברי המחזה אברהם הנזכר, ולאחר שהאריך בדין ודברים מכמה מקומות בש"ס ובדברי הראשונים והאחרונים, סוף דבריו שראוי להחמיר ולבקש מאחר שיקצוץ לו בשדהו, ולא לקצוץ בעצמו.